

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СЕРИЯСЫ
1997 ЖЫЛДАН БАСТАП ШЫҒАДЫ

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СЕРИЯ
ИЗДАЕТСЯ С 1997 ГОДА

ISSN 2710-2661

№ 4 (2021)

ПАВЛОДАР

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ03VPY00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

<https://doi.org/10.48081/BFRH7055>

Бас редакторы – главный редактор

Бурдина Е. И.

д.п.н., профессор

Заместитель главного редактора

Абыкенова Д. Б., *PhD доктор*

Ответственный секретарь

Нургалиева М. Е., *PhD доктор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Пфейфер Н. Э.,

д.п.н., профессор

Жумагаева Е.,

д.п.н., профессор

Абибулаева А. Б.

д.п.н., профессор

Фоминых Н. Ю.,

д.п.н., профессор (Россия)

Снопкова Е. И.,

к.п.н., профессор (Белоруссия)

Мирза Н. В.,

д.п.н., профессор

Донцов А. С.,

доктор PhD

Шокубаева З. Ж.,

технический редактор

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

FTAMP 14.37.27

<https://doi.org/10.48081/TZQS1777>

***С. Е. Темірғалиева¹, И. В. Батяшова², О. А. Кривец³,
С. Е. Жилгелдинов⁴, Е. Р. Оралтаев⁵**

^{1,2,3,4,5}Торайғыров университеті,

Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ МҰҒАЛІМІН КӘСІБИ ҚЫЗМЕТТІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУҒА ДАЙЫНДАУ

Қазіргі білім беру кеңістігінде инклюзивті білім беруді енгізу және педагогтерді инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби қызметке дайындау жаһандық мәселеге айналып отыр. Білім беру мекемелерінде міндетті компонент болып табылатын дене шынықтыру пәнін инклюзивті білім беру жағдайында ұйымдастыру бүгінгі күнде өте өзекті. Мақалада дене шынықтыру мұғалімін инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби құзыреттілігін арттыру туралы жазылған. Инклюзивті білім беру жағдайында дене шынықтыру мұғалімінің кәсіби дайындығын анықтау мақсатында, сауалнама жүргізіліп, мәселелер мен дайындық деңгейі анықталды. Зерттеу нәтижелерін ескере отырып, отандық және шетелдік ғалымдардың мұғалімнің инклюзивті білім беру жағдайындағы дайындығы туралы анализ жасалынды. Теориялық талдау негізінде, инклюзивті білім беру аясында өз қызметін жүзеге асыратын дене шынықтыру мұғалімнің кәсіби құзіреттілігінің негізгі компоненттері анықталды: мотивациялық-құндылық, танымдық, ұйымдастырушылық-белсенділік, рефлексивті компоненттер. Дене шынықтыру мұғалімдерін инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби қызметін жүзеге асыруға дайындауда біліктілікті арттыру курсы құрастырылды. Курстық дайындық негізгі 3 модульден тұрады: жаңартылған білім беру мазмұнындағы инклюзивті білім беру; инклюзивті білім беру практикасы; бейімделген дене шынықтыру теориясы мен әдістемесі.

Кілтті сөздер: инклюзивті білім беру, дене шынықтыру мұғалімі, инклюзивті құзыреттілік, мүмкіндігі шектеулі балалар, кәсіби дайындық.

Кіріспе

Қазіргі уақытта елімізде, бүкіл әлемдегі сияқты, инклюзивті білім беруге ерекше көңіл бөлінеді. «Инклюзивті білім беру (фр. «Inclusif», лат. «include» – қорытындылаймын, қосамын) – ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін білімге қолжетімділікті қамтамасыз ететін, барлық балалар үшін әртүрлі қажеттіліктерге бейімделу тұрғысынан білімге қолжетімділікті білдіретін даму, жалпы білім беру үдерісі» [1].

Мемлекет білім алуға тең қолжетімділікті қамтамасыз етуді өз мекемелері: мектепке дейінгі, жалпы бастауыш, жалпы негізгі және жалпы орта, қосымша, кәсіптік білім беру мекемелері бар білім беру жүйесі арқылы жүзеге асырады.

Инклюзивті білім беру жүйесін құрудың негізгі мақсаты ерекше білім беру қажеттілігі бар білім алушыларды оқытуда кедергісіз ортаны жобалау болып табылады. Осы мақсатқа қол жеткізу үшін білім беру мекемелерін техникалық жарақтандыруды, сондай-ақ кәсіптік білім беру білім алушылары мен білім беру ұйымдарының педагогтері үшін білім беру мекемелерінде бейімдеу және оқыту процесін жеңілдету үшін ерекше қажеттіліктері бар білім алушыларды дамытуға және олармен өзара іс-қимыл жасауға бағытталған арнайы оқу курстары мен арнайы бағдарламалар әзірлеуді білдіретін шаралар кешенін іске асыру қажет болады [2].

Қазіргі уақытта құрылып жатқан инклюзивті білім беру жүйесі қалыптасқан білім беру жүйесін толық өзгертуді емес, кәсіби білім беру ережелерін, оның элементтерін, олардың мақсат қоюға қосқан үлесін, инклюзия аясында Дені сау құрдастарымен бірге оқитын денсаулық жағдайындағы ауытқулары бар адамдардың білім беру процесін ұйымдастыру мен жүзеге асыруды нақтылауды талап етеді.

Зерттеудің мақсаты инклюзивті білім беру жағдайында дене шынықтыру мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің мазмұнын қарастыра отырып, оны дамытудың педагогикалық жолдарын айқындау.

Міндеттері: дене шынықтыру мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің компоненттерін анықтау; инклюзивті құзыреттілігін зерттеу; инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби құзыреттілігін дамыту курсы әзірлеу.

Теориялық маңыздылығы: дене шынықтыру мұғалімінің инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби құзыреттілігінің компонентері зерделеніп, инклюзивті құзыреттілігі айқындалады.

Практикалық маңыздылығы: инклюзивті білім беру жағдайында дене шынықтыру мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру курсының бағдарламасы әзірленді.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу әдістері ретінде біз дене шынықтыру мұғалімдерін даярлау, сондай-ақ инклюзивті білім беру мәселелері бойынша әдебиеттерді талдауды, сауалнама, бақылау әдістерін және математикалық статистикалық әдістерді қолдандық.

Нәтижелер және талқылау

Қарастырылып отырған мәселе шеңберінде біз Павлодар облысының мектептерінде жұмыс істеп жатқан дене шынықтыру мұғалімдердің инклюзивті білім беру жағдайындағы жұмысқа дайындығына зерттеу жүргіздік. Зерттеуге 81 дене шынықтыру мұғалімі қатысты.

Жүргізілген сауалнама нәтижесінде мынадай нәтижелер алынды.

«Сіз «инклюзивті білім» терминімен таныссыз ба?» сауалнамаға қатысқан мұғалімдердің 90 %-ы оң жауап берді, ал 10 %-ы таныс емес екенін айтты.

«Ерекше білім беру қажеттілігі бар балалар мен сау балаларды бірлесіп оқытуға сіз қалай қарайсыз?», – деген сауалға респонденттердің 52 %-ы оң, 48 %-ы теріс жауап берді.

«Сіз педагогикалық университеттің студенттері болған кезде, сіз мүмкіндіктері шектеулі балалармен жұмыс жасаудың ерекшеліктерін зерттедіңіз бе?», – деген сауалға респонденттердің 37 %-ы оң жауап берді, 63 %-ы теріс жауап берді.

Дені сау балалар мен мүмкіндігі шектеулі балалардың бірлескен сабақтарын ұйымдастыру кезінде дене шынықтыру мұғалімдерінің жұмысын қиындататын факторлар туралы сұраққа келесі жауаптар алынды.

Педагогтерді дені сау балалар мен мүмкіндігі шектеулі балалардың (58 %) өзара іс-қимылын ұйымдастырудың күрделілігі, мүгедек балалармен қарым-қатынас жасау үшін арнайы дағдылардың болмауы (мысалы, сурдоаударма меңгеруі) сұралғандардың 12 %-ын қорқытады, ал мұндай сабақтарға арналған арнайы жабдықтар мен құралдардың болмауы, сұралғандардың 23 %-ын алаңдатады.

Мүгедек балалармен сабақ жүргізу әдістемесін жеткіліксіз білу қиындық туғызады – 7 %.

Зерттеу нәтижесінен дене шынықтыру мұғалімдерінің инклюзивті құзыреттілігін арттыру қажеттілігі анықталды.

Б. Г. Гершунскийдің анықтамасы бойынша білім беру – бұл «тұтастай алғанда да, әр компонентке де тән инвариантты қасиеттердің болуымен сипатталатын жүйе. Мұндай қасиеттерге мыналар жатады: икемділік, динамизм, өзгергіштік, бейімделу, тұрақтылық, болжамдылық, сабақтастық,

тұтастық» [3]. Бұл инклюзивті білім берудің негізгі ережелеріне толық сәйкес келеді.

Қазіргі білім беру жүйесінің негізгі элементтері:

- 1) білім беру мақсаты;
- 2) білім мазмұны;
- 3) білім алу құралдары мен тәсілдері;
- 4) білім беру процесін ұйымдастыру нысандары;
- 5) нақты білім беру үдерісі білім алушыларды оқыту, тәрбиелеу және дамытудың бірлігі ретінде;
- 6) білім беру үдерісінің субъектілері мен объектілері;
- 7) білім беру ортасы;
- 8) білім беру нәтижесі, яғни осы оқу орнындағы адамның білім деңгейі.

Дене шынықтыру жалпы білім беру мекемелерінде де, барлық бейіндегі жоғары білім беру ұйымдарында да міндетті пән болып табылады. Сондықтан, кәсіби педагогикалық білім беру аясында инклюзивті практикамен білім беру мекемелерінде дене шынықтыру мұғалімінің кәсіби қызметін сәтті жүзеге асыру үшін қажетті арнайы құзиреттіліктерді қалыптастыру қажет.

Инклюзивті білім беруді жобалау мен жүзеге асыруда білім беру үдерісін жүзеге асыратын педагогтің кәсіби құзиреттілік деңгейі ерекше рөл атқарады, бұл оқытудың дене шынықтыру бойынша педагогтарды даярлау процесіне өзгерістер енгізуді талап етеді [4].

Қазақстандық зерттеуші Оралканова И. А. «Мұғалімдердің инклюзивті білім беру жағдайында жұмысқа даярлығы» инклюзивті білім беру талаптарын есепке ала отырып оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыруда кәсіби әрекетті жоғары мотивациялық-құндылықтық деңгейде орындауға мүмкіндік беретін үйлесімді өзара әрекеттесуші, өзара толықтырушы психологиялық және кәсіби сапалардың кешені ретінде айқындайды» [5].

Аубакирова С. Д. «Болашақ педагогтің инклюзивті білім беру жағдайындағы жұмысқа деонтологиялық дайындығын кәсіби борышқа сәйкес инклюзивті білім беру жағдайында оның тиімді педагогикалық қызметін айқындайтын құзиреттер кешені (құндылық мағыналық, ақпараттық-когнитивтік; әлеуметтік-коммуникативтік құзиреттер, ұйымдастырушылық-басқарушылық құзиреттер және жеке өзін-өзі жетілдіру құзиреттері) арқылы мазмұнды түрде ашылатын оның жеке сапасы ретінде анықтайды» [6].

Рымханова А. Р. «Инклюзивті білім беру жағдайындағы мұғалімнің кәсіби дайындығы – бұл мұғалімдердің инклюзивті білім беру философиясын түсінуі және қабылдауы, инклюзивті білім беруді оң көзқарастың объектісі ретінде қабылдау және түсіну, инклюзия процесін дамытуға жеке

қызығушылық; инклюзивті білім беру ортасының субъектілері болып табылатын мүмкіндігі шектеулі балалардың дамуының психологиялық заңдылықтары мен жеке ерекшеліктерін білу; оларды эмоционалды қабылдау; психофизикалық дамудың әртүрлі санаттарындағы балаларды бірлесіп оқыту мен тәрбиелеуді ұйымдастыра білу; түзету-педагогикалық ықпал етудің оңтайлы әдістерін қолдану; білім беру процесінің барлық субъектілері арасында өзара іс-қимыл жасау қабілеті; инклюзивті білім беру жағдайында өзінің оқу және кәсіби қызметін талдау қабілетінде көрінетін жүзеге асырылатын педагогикалық іс-әрекеттің рефлексиясы», – деп қарастырады [7].

Мұғалімнің дене шынықтыру саласындағы кәсіби құзыреттілігі көп факторлы құбылыс ретінде, кәсіпқойлықтың мәдени құрамдас бөлігі ретінде, мұғалімнің теориялық білім жүйесін және оларды нақты педагогикалық жағдайларда қолдану тәсілдерін, мұғалімнің құндылық бағдарларын, сондай-ақ оның мәдениетінің интегративті көрсеткіштерін (сөйлеу, қарым-қатынас стилі, өзіне және өз қызметіне қатынасы және т.б.) қамтитын тұтас құзыреттілік білім ретінде қарастырылуы керек. Құзыреттілікті объективті түрде байқауға болады, белгілі бір дәлдікпен өлшенеді, мақсатты түрде қалыптасады [8]. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі оның педагогикалық іс-әрекетті жүзеге асыруға теориялық және практикалық дайындығының бірлігі болып табылады және оның кәсібилігін сипаттайды.

Инклюзивті білім беру аясында өз қызметін жүзеге асыратын дене шынықтыру мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің негізгі компоненттеріне мотивациялық-құндылық, танымдық, ұйымдастырушылық-белсенділік, рефлексивті компоненттер жатады.

Мотивациялық-құндылық компоненті мыналарды қамтиды: инклюзивті білім беру құндылықтарын қабылдау; осы салада кәсіби өзін-өзі жүзеге асыруға бағытталған; жаңа және арнайы білімді игеруге, кәсіби өзін-өзі тәрбиелеуге ұмтылу; инклюзивті мекеме жағдайында педагогикалық қызмет нәтижелері үшін жауапкершілікті қабылдауға дайын болу; мамандардың пәнаралық командасының жұмысына қатысуға дайын болу.

Когнитивті компонент: мұғалімнің инклюзивті білім берудің негізгі принциптерін білуі; инклюзивті білім беру саласындағы нормативтік базаны білу; инклюзивті білім беру жағдайында балалардың дамуының психологиялық заңдылықтары мен ерекшеліктерін білу; инклюзия жағдайында оқу педагогикалық процесін жобалау әдістерін білу; мүмкіндігі шектеулі балалардың даму ерекшеліктерін білу; жалпы және түзету педагогикасын білу.

Кәсіби құзыреттіліктің *әрекет компоненті*: толеранттылық және бағаланбаушылық қағидаттарында білім беру процесінің барлық субъектілерімен әлеуметтік өзара іс-қимылды құру қабілеті; инклюзивті балалар ұжымында, инклюзивті білім беру процесінің ересек қатысушыларының ұжымында толерантты қарым-қатынасты қалыптастыру қабілеті; мүмкіндігі шектеулі балалар туралы ақпаратты жинау және бастапқы өңдеуді жүзеге асыру қабілеті; инклюзивті білім беру ортасын жобалау және оның дидактикалық мазмұны; балалардың жас және психофизиологиялық ерекшеліктеріне сәйкес бірлескен және жеке білім беру іс-әрекетін ұйымдастыра білу; қолданылатын әсерлерге байланысты баланың жағдайы мен даму динамикасын болжай білу; балалардағы академиялық ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік құзіреттіліктерді де қалыптастыра білу; осы нозологиялық топ үшін ұсынылған әдістер мен технологияларды қолдана білу; мүгедек балалардың ата-аналарымен өзара іс-қимылды жүзеге асыра білу.

Педагогтің кәсіби құзыреттілігінің *рефлексивті компоненті* келесі компоненттердің болуын болжайды: ерекше білім беру қажеттілігі бар балалармен және олардың ата-аналарымен қарым-қатынаста эмоционалды жағдайды өзін-өзі реттеу мүмкіндігі; өз қызметінің рефлексиясы негізінде өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі дамыту мүмкіндігі; «кәсіби жанудың» алдын-алуды жүзеге асыру мүмкіндігі.

Инклюзивті білім беруді белсенді енгізу кезінде бакалавриат және магистратура деңгейінде педагогтарды даярлауға, сондай-ақ педагогтердің дене шынықтыру бойынша біліктілікті арттыру жүйесінде қайта даярлаудан өтуіне арнайы модульдерді енгізу орынды болуы мүмкін. Бұл іс-шаралар ерекше қажеттіліктері бар білім алушылармен оқу процесінің сапасын одан әрі арттыруға мүмкіндік береді.

Құзыреттілік тізімін әзірлеудің негізі инклюзивті білім берудің төрт негізгі құндылығы болып табылады, олардың әрқайсысы мұғалімнің құзыреттілік саласының екі форматын ұсынады.

Осылайша, «оқушылар контингентінің көпжоспарлығына құрметпен қарау (контингенттің көпжоспарлығы білім беру ресурсы ретінде қарастырылады)» базалық құндылығы инклюзивті білім беру тұжырымдамаларын білуді және педагогтің оқушылардың көпжоспарлы контингентіне қатынасын білдіреді [9].

«Базалық құндылық» – барлық оқушыларға қолдау көрсету (мұғалім барлық оқушылардың үлгеріміне жоғары талаптар қояды) барлық оқушылардың қажеттіліктерін ескере отырып, оқу процесінің білім беру, әлеуметтік және эмоционалды компоненттерін ұйымдастыруды, сонымен

қатар көп қырлы ұжымдармен жұмыс істеудің тиімді әдістерін қолдануды білдіреді.

«Командада жұмыс істеу» – (барлық педагогтердің қызметі ынтымақтастық және командада жұмыс істеу негізінде жүзеге асырылады) инклюзивті білім беру педагогының базалық құндылығы ретінде отбасылармен жұмысты және педагогтармен, әртүрлі бейіндегі мамандармен ынтымақтастықты білдіреді.

Тағы бір негізгі құндылық «жеке кәсіби өсу» (оқыту дағдыларды жетілдіруді болжайды; оқытушылар үнемі оқуы керек) – педагог практик ретінде өз қызметін үнемі талдайды, сондай-ақ базалық педагогикалық даярлықтың болуы үздіксіз білім берудің негізі ретінде [10].

Дене шынықтыру мұғалімдерін инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби қызметін жүзеге асыруға дайындауда біліктілікті арттыру курсының құрастырды. Курс мазмұны 1-кестеде берілген.

Біліктілікті арттыру курстарының мақсаты мен міндеттері:

– бейімдік дене шынықтырудың базалық нысандары, құралдары мен әдістері туралы, жалпы білім берудің дене тәрбиесіндегі инклюзивті оқыту үдерісі туралы түсінік қалыптастыру;

– әртүрлі нозологиялық топтағы мүмкіндігі шектеулі адамдардың дене дамуы мен дене дайындығын басқарудың қазіргі заманғы дене шынықтыру-спорт технологиялары, қимыл әрекеттері мен дене жаттығуларын оқытудың құралдары мен әдістері туралы білімдерін кеңейту;

– маманның мүмкіндігі шектеулі балалар мен мүгедектерді дене шынықтыру сабақтарына қабылдауға дайындығын қалыптастыру;

– бейімделген дене шынықтыру білімінің бағдарламаларын әзірлеу білігін қалыптастыру.

Бағдарламаны игеру нәтижесінде курс тыңдаушылары:

– бейімдік дене шынықтыру теориясы мен әдістемесінің негіздерін білуі;
– ДДҰ-мен балалардың дене дамуының деңгейін анықтау және олардың дене дайындығын арттыруға жәрдемдесу үшін дене шынықтыру құралдарын қолдана білуі;

– сыныпта, топта балалар арасындағы әлеуметтік өзара іс-қимылды ұйымдастыру әдістемелерін меңгеруі тиіс.

Курстың дайындыққа 3 модуль кірді:

1 Жаңартылған білім беру мазмұнындағы инклюзивті білім беру (10 сағ).

2 Инклюзивті білім беру практикасы (30 сағ).

3 Бейімделген дене шынықтыру теориясы мен әдістемесі (32 сағ).

Кесте 1 – Дене шынықтыру мұғалімдеріне арналған біліктілікті арттыру курсының мазмұны

№	Мазмұны	Сағат саны
1 модуль. Жаңартылған білім беру мазмұнындағы инклюзивті білім беру (10 сағ).		
1	Мүмкіндігі шектеулі балаларға инклюзивті білім берудің тұжырымдамалық негіздері	5
2	Инклюзивті білім беруді ұйымдастырудағы нормативтік-құқықтық құжаттар	5
2 модуль. Инклюзивті білім беру практикасы (30 сағ).		
3	Инклюзивтік білім берудің шарттары мен модельдері интеграцияның әртүрлі модельдерін табысты енгізуді қамтамасыз ету	10
4	Мүмкіндігі шектеулі балаларға инклюзивті білім беруді жаппай білім беру мекемелеріне енгізу: болашағы мен проблемалары	10
5	Мүмкіндігі шектеулі балаларға инклюзивті білім беруді білім беру мекемелеріне енгізу бойынша әдістемелік ұсыныстар	10
3 модуль. Бейімделген дене тәрбиесінің теориясы мен әдістемесі (32 сағ).		
6	Бейімделген дене шынықтыру түрлері, олардың қысқаша сипаттамасы	5
7	Бейімделген дене шынықтырудағы моториканы оқыту	12
8	Инклюзивті білім беру жағдайында дене шынықтыру пәнінің бейімделген бағдарласын әзірлеу практикумы	15

Курс барысында жүзеге асырылатын білім беру технологиялары: дәрістер, семинарлар, іскерлік және рөлдік ойындар, жобалар әдісі, топтық пікірталас, нақты жағдайларды талдау, дөңгелек үстелдер.

Курс тыңдаушылары дене шынықтыру бойынша бейімделген жеке бағдарламасын құрастыруға тиіс болды, оған мыналар кіреді: пәннің ерекшелігін ескере отырып, мақсатын нақтылаумен түсіндірме жазба, оқу пәнінің жалпы сипаттамасы, оқу жоспарындағы оқу пәнінің орнын сипаттау, оқу пәні мазмұнының құндылық бағдарларын сипаттау, оқу пәні менгерудің жеке және пәндік нәтижелері, оқу пәнінің мазмұны, оқу іс-әрекетінің негізгі түрлерін анықтай отырып, тақырыптық жоспарлау, білім беру процесін материалдық-техникалық қамтамасыз етуді сипаттау. Курстық дайындықтың қорытындысы бойынша тест тапсырады және жоба қорғайды.

Қорытынды

1 Инклюзивті білім беру мүмкіндігі шектеулі адамдардың әлеуметтік интеграциясы процесінің негізгі компоненттерінің бірі болып табылады. Сауалнама нәтижелері қатысушылардың кейбіреуі «инклюзивті білім беру» терминімен таныс емес екенін және сұралғандардың жеткілікті үлкен пайызы дені сау балалар мен денсаулығы нашар балаларды бірлесіп оқытуға қарсы екенін көрсетеді. Сонымен бірге, қазіргі мұғалімдердің сауалнамасының нәтижелері оптимистік болды, өйткені жалпы білім беру ұйымдарының оқытушылары өздерінің кәсіби қызметінде инклюзивті білім беру құбылысына тап болды.

2 Инклюзивті білім беру жағдайында дене шынықтыру мұғалімінің жұмысын қиындататын факторларды талдай отырып, болашақ мамандардың көпшілігі нормативтік дамып келе жатқан балалар мен мүмкіндігі шектеулі балалар арасындағы өзара әрекеттесуді қалай тиімді ұйымдастыруға болатындығы туралы алаңдайтынын түсінеміз. Бұл ретте білім беру ұйымдарының жұмыс істеп жатқан педагогтары да алаңдаушылық білдірді.

3 Зерттеу нәтижелері бойынша біз болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істеуге дайындығын мақсатты түрде қалыптастыру қажеттілігін түсіндік.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Хижняк, Л. А.** Инклюзивное образование лиц с ограниченными возможностями здоровья // Вестник Московского государственного областного университета. – 2015. – № 2. – С. 21–31.

2 Инклюзивная физическая рекреация студентов : метод. рекомендации / под. ред. С. О. Филипповой. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2017. – 96 с.

3 **Гершунский, Б. С.** Философия образования для XXI века : учеб. пособие для самообразования. 2-е изд., перераб. и доп. – М., 2002. – 512 с.

4 **Зимняя, И. А.** Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.

5 **Оралканова, И. А.** Формирование готовности учителей начальных классов к работе в условиях инклюзивного образования : дисс. на соиск. уч. степени доктора философии. – Алматы, 2014. – 180 с.

6 **Аубакирова, С. Д.** Сущность деонтологической готовности будущих педагогов к работе в условиях инклюзивного образования // Вестник Торайгыров университета. Педагогическая серия, 2020. – № 3. – С. 122–134.

7 **Рымханова, А. Р.** Психолого-педагогические аспекты подготовки будущих педагогов к профессиональной деятельности в условиях инклюзивного образования // Научное обозрение. Психологические науки. – 2020. – № 1. [Электронный ресурс]. – URL: <https://science-psychology.ru/ru/article/view?id=78> (Дата обращения 25.10.2021).

8 **Хуторской, А. В.** Ключевые компетенции. Технологии конструирования // Народное образование. – 2003. – № 5. – С. 55–61.

9 **Кетриш, Е. В.** Готовность педагога к работе в условиях инклюзивного образования [Электронный ресурс] : монография / Е. В. Кетриш. – Екатеринбург : Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2018. – 120 с.

10 **Шеенко, Е. И., Рыжкова, Н. Н.** К проблеме подготовки выпускников по специальности «адаптивная физическая культура», ориентированных к осуществлению инклюзивной формы физического воспитания в школе // Современные проблемы науки и образования. – 2019. – № 3. [Электронный ресурс]. – URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=28815> (Дата обращения 26.10.2021).

REFERENCES

1 **Hizhnyak, L. A.** Inklyuzivnoe obrazovanie lic s ogranichennymi vozmozhnostyami zdorov'ya [Inclusive education of persons with disabilities] // Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta. – 2015. – No 2. – P. 21–31.

2 Inklyuzivnaya fizicheskaya rekreaciya studentov [Inclusive physical recreation of students] : metod. rekomendacii / ed. by S.O. Filippovoj. – St. Peterburg : Izd-vo RGPU im. A. I. Gercena, 2017. – 96 p.

3 **Gershunskij, B. S.** Filosofiya obrazovaniya dlya XXI veka [Philosophy of education for the XXI century] : ucheb. posobie dlya samoobrazovaniya. 2-e izd., pererab. i dop. – Moscow, 2002. – 512 p.

4 **Zimnyaya, I. A.** Klyuchevye kompetencii – novaya paradigma rezul'tata obrazovaniya [Key competencies – a new paradigm of the result of education] // Vysshee obrazovanie segodnya. – 2003. – No 5. – P. 34–42.

5 **Oralkanova, I. A.** Formirovanie gotovnosti uchitelej nachal'nyh klassov k rabote v usloviyah inklyuzivnogo obrazovaniya [Formation of readiness of primary school teachers to work in inclusive education] : diss. na soisk. uch. stepeni doktora filosofii. – Almaty, 2014. – 180 p.

6 **Aubakirova, S. D.** Sushchnost' deontologicheskoy gotovnosti budushchih pedagogov k rabote v usloviyah inklyuzivnogo obrazovaniya [The essence of deontological readiness of future teachers to work in inclusive education]. In

Vestnik Torajgyrov universiteta. Pedagogicheskaya seriya, 2020. – № 3. – P. 122–134.

7 **Rymhanova, A. R.** Psihologo-pedagogicheskie aspekty podgotovki budushchih pedagogov k professional'noj deyatel'nosti v usloviyah inklyuzivnogo obrazovaniya [Psychological and pedagogical aspects of preparing future teachers for professional activity in inclusive education]. In Nauchnoe obozrenie. Psihologicheskie nauki. – 2020. – № 1. [Electronic resource]. – URL: <https://science-psychology.ru/ru/article/view?id=78> (Date of access 25.10.2021).

8 **Hutorskoj, A.V.** Klyuchevye kompetencii. Tekhnologii konstruirovaniya [Key competencies. Design technologies]. In Narodnoe obrazovanie. – 2003. – No 5. – P. 55–61.

9 **Ketrish, E. V.** Gotovnost' pedagoga k rabote v usloviyah inklyuzivnogo obrazovaniya [Teacher's readiness to work in inclusive education] : monographya / E. V. Ketrish. – Ekaterinburg : Izd-vo Ros. gos. prof.-ped. un-ta, 2018. – 120 p.

10 **Sheenko, E. I., Ryzhkova, N. N.** K probleme podgotovki vypusknikov po special'nosti «adaptivnaya fizicheskaya kul'tura», orientirovannyh k osushchestvleniyu inklyuzivnoj formy fizicheskogo vospitaniya v shkole [On the problem of training graduates in the specialty «adaptive physical culture», focused on the implementation of an inclusive form of physical education at school]. In Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya. – 2019. – № 3. [Electronic resource]. – URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=28815> (Date of access 26.10.2021).

Материал 10.12.21 баспаға түсті.

*С. Е. Темиргалиева¹, И. В. Батяшова², О. А. Кривец³, С. Е. Жилгелдинов⁴,
Е. Р. Оралтаев⁵

^{1,2,3,4,5}Торайгыров университет,

Республика Казахстан, Павлодар.

Материал поступил в редакцию 10.12.21.

ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ К ОСУЩЕСТВЛЕНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Внедрение инклюзивного образования в современном образовательном пространстве и подготовка педагогов к профессиональной деятельности в условиях инклюзивного образования становится глобальной проблемой. Организация

предмета «Физическая культура» в образовательных учреждениях в условиях инклюзивного образования, являющегося обязательным компонентом, сегодня очень актуальна. В статье рассказывается о повышении профессиональной компетентности учителя физической культуры в условиях инклюзивного образования. С целью определения профессиональной подготовки учителя физической культуры в условиях инклюзивного образования был проведен опрос, определены проблемы и уровень подготовки. С учетом результатов исследования проведен анализ готовности отечественных и зарубежных ученых к преподаванию в условиях инклюзивного образования. На основе теоретического анализа выявлены основные компоненты профессиональной компетентности учителя физической культуры, осуществляющего свою деятельность в рамках инклюзивного образования: мотивационно-ценностный, познавательный, организационно-деятельностный, рефлексивный компоненты. Разработан курс повышения квалификации по подготовке учителей физической культуры к осуществлению профессиональной деятельности в условиях инклюзивного образования. Курсовая подготовка состоит из 3 основных модулей: инклюзивное образование в обновленном содержании образования; практика инклюзивного образования; теория и методика адаптивной физической культуры.

Ключевые слова: инклюзивное образование, учитель физической культуры, инклюзивная компетенция, дети с ограниченными возможностями, профессиональная подготовка.

**S. E. Temirgalieva¹, I. V. Batyashova², O. A. Krivets³, S. E. Zhilgeldinov⁴, E. R. Oraltaev⁵*

*^{1,2,3,4,5}Toraighyrov University,
Republic of Kazakhstan, Pavlodar.*

Material received on 10.12.21.

PREPARATION OF A PHYSICAL EDUCATION TEACHER FOR THE IMPLEMENTATION OF PROFESSIONAL ACTIVITIES IN AN INCLUSIVE EDUCATION

The introduction of inclusive education in the modern educational space and the preparation of teachers for professional activity in the context of inclusive education is becoming a global problem. The organization of the subject «Physical Culture» in educational institutions in the context

of inclusive education, which is a mandatory component, is very relevant today. The article describes the improvement of the professional competence of a physical education teacher in the context of inclusive education. In order to determine the professional training of a physical education teacher in an inclusive education, a survey was conducted, problems and the level of training were identified. Taking into account the results of the study, the analysis of the readiness of domestic and foreign scientists to teach in inclusive education was carried out. Based on the theoretical analysis, the main components of the professional competence of a physical education teacher who carries out his activities within the framework of inclusive education are identified: motivational-value, cognitive, organizational-activity, reflexive components. A refresher course has been developed to train physical education teachers to carry out professional activities in inclusive education. The course preparation consists of 3 main modules: inclusive education in the updated content of education; the practice of inclusive education; theory and methodology of adaptive physical culture.

Keywords: inclusive education, physical education teacher, inclusive competence, children with disabilities, vocational training.

Теруге 10.12.2021 ж. жіберілді. Басуға 29.12.2021 ж. кол қойылды.

Электронды баспа

5,63 Мб RAM

Шартты баспа табағы 33,3.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. С. Исакова

Корректоры: А. Р. Омарова

Тапсырыс № 3855

Сдано в набор 10.12.2021 г. Подписано в печать 29.12.2021 г.

Электронное издание

5,63 Мб RAM

Усл.п.л. 33,3. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. С. Исакова

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3855

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

pedagogic-vestnik.tou.edu.kz